

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο : Εργασία, ανεργία και κοινωνικές ανισότητες

Τι είναι η εργασία; Γιατί ο άνθρωπος εργάζεται;

Η εργασία είναι δυναμική δραστηριότητα κατά την οποία:

- ο άνθρωπος αξιοποιεί τις φυσικές και νοητικές ικανότητές του και
- αποσκοπεί στην επεξεργασία της ύλης, στο μετασχηματισμό της σε χρήσιμα αγαθά, στην παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών.

Ο άνθρωπος εργάζεται για να:

- επιβιώσει
- δημιουργήσει
- προσφέρει στο κοινωνικό σύνολο.

6.1. Ο ρόλος της εργασίας στη ζωή των ανθρώπων

Πώς διαμορφώνονται οι αντιλήψεις σχετικά με την εργασία στην ιστορική εξέλιξη των κοινωνιών;

Οι αντιλήψεις σχετικά με την εργασία και το ρόλο της διαφοροποιούνται ανάλογα με την οικονομική και κοινωνική διάρθρωση, διαμορφώνονται ανάλογα με τους τρόπους παραγωγής: δουλοκτητικός, φεουδαρχικός, καπιταλιστικός .

- **Δουλοκτητικός τρόπος παραγωγής**

Αρχαία Αθήνα: χειρωνακτική εργασία-δούλοι.

Κοινωνική απαξίωση της χειρωνακτικής εργασίας (χειρώνακτες «βάνουσου»)- κοινωνική καταξίωση της πνευματικής εργασίας.

Ρωμαίοι: απαξίωση των τεχνιτών.

- **Φεουδαρχικός τρόπος παραγωγής**

Μεσαίωνας: μοναστικά τάγματα: κέντρα συστηματικής και πειθαρχημένης εργασίας των μοναχών.

Υπόδειγμα για την μετέπειτα εργοστασιακή πειθαρχία

Μεσαιωνική πόλη- σταδιακή αποδιάρθρωση των φεουδαρχικών δομών- νέα αντίληψη για την εργασία.

18^ο- 19^ο αιώνα η εργασία δημιουργική δραστηριότητα.

1800:η πλειονότητα των εργαζομένων στη Δυτική Ευρώπη αγρότες ή τεχνίτες- η χειρωνακτική εργασία ρυθμιζόταν με βάση τις εποχές.

- **Καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής- Βιομηχανική κοινωνία**

Βιομηχανική επανάσταση: Εμφανίζεται η **μισθωτή εργασία** που προκαθορίζεται από τον εργοδότη.

Μ. Βέμπερ: προτεσταντισμός- μόχθος, αφοσίωση του ατόμου στην εργασία. Λούθηρος: το καθήκον η ευγενέστερη ηθική δραστηριότητα.

Στην βιομηχανική κοινωνία η εργασία γίνεται όρος ύπαρξης της εργατικής τάξης και πηγή πλουτισμού της αστικής τάξης.

Ποιες οι συνθήκες εργασίας που διαμορφώθηκαν με την βιομηχανική επανάσταση;

Υπεραξία: η εργασία πηγή πλουτισμού της αστικής τάξης. Χρόνος εργασίας των εργατών 12-15 ώρες την ημέρα, άθλιες εργασιακές συνθήκες, εκμετάλλευση παιδικής εργασίας.

Ποιοί είναι οι σύγχρονοι χώροι εργασίας και οι σύγχρονες αντιλήψεις για την εργασία;

Σήμερα εργασιακός χώρος είναι: το εργοστάσιο, υπηρεσίες, οργανισμοί, γραφεία, επιχειρήσεις.
Η εργασία είναι:

- αναγκαία προϋπόθεση επιβίωσης, αυτοσυντήρησης
- δικαίωμα όλων
- το πλαίσιο δημιουργικότητας, επικοινωνίας, συνεργασίας .

6.1.1 ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΜΟΡΦΕΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Χαρακτηριστικό των σύγχρονων μορφών εργασίας :

ο καταμερισμός εργασίας: η κατανομή των εργασιών → Αύξηση της παραγωγικότητας

19ος αιώνας

Ε.Ντυρκέμ: ο κοινωνικός καταμερισμός εργασίας → **βάση της οργανικής αλληλεγγύης** στις βιομηχανικές κοινωνίες, **παράγοντας κοινωνικής συνοχής**. Εργοδότες και εργαζόμενοι έχουν τα ίδια συμφέροντα.

Κ.Μαρξ: ο κοινωνικός καταμερισμός φέρνει σε **αντίθεση** τους ιδιοκτήτες των μέσων παραγωγής και τους εργάτες, διαφορετικά συμφέροντα – **Πάλη των τάξεων**.

Καπιταλισμός-αύξηση της παραγωγικότητας: γρήγορη, αποδοτική εργασία, τεχνικές οργάνωσης εργασίας.

20ος αιώνας Ο Τέιλορ (Αμερική) προτείνει :

την ορθολογικοποίηση των εργασιών με **καταμερισμό των εργασιών :**

- **οριζόντια :** κάθε εργάτης εκτελεί μέρος της συνολικής εργασίας.
- **κάθετα:** διαχωρισμός της σύλληψης της οργάνωσης από την εκτέλεση της εργασίας.

Οι εργάτες γίνονται πιο αποτελεσματικοί όταν περιορίζονται στην επανάληψη μερικών απλών κινήσεων. « Ο σωστός άνθρωπος στη σωστή θέση».

Στόχος:

- η αύξηση της παραγωγικότητας, της αποδοτικότητας των εργαζομένων
- η μεγιστοποίηση του κέρδους

Henry Ford (1863 - 1947)

Η βασική συνεισφορά του στην ανάπτυξη της βιομηχανίας συνοψίζεται σε δύο λέξεις: μαζική παραγωγή.

Ο Φορντ πρόσθεσε στη μέθοδο του Τέιλορ τη **σειρά συναρμολόγησης**

- μηχανοποιημένη εργασία
- δεν μετακινούνται οι εργαζόμενοι

Αποτέλεσμα: Το 1909 η εταιρεία Ford κατασκεύασε 14.000 αυτοκίνητα. Πέντε χρόνια μετά η παραγωγή είχε αυξηθεί στα... 230.000 οχήματα.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ της εφαρμογής του τειλορικού και φορντικού συστήματος οργάνωσης εργασίας

- Μείωση του μη ωφέλιμου εργάσιμου χρόνου
- Μείωση του χειρωνακτικού προσωπικού
- Αύξηση του ρυθμού εργασίας
- Μαζική παραγωγή αγαθών – αυτοκίνητα χωρίς διαφοροποιήσεις
- Μαζική ενσωμάτωση στο εργατικό δυναμικό μη καταρτισμένων μεταναστών (αναλφάβητων, αγροτικής καταγωγής)
- Μηχανοποίηση των εργοστασίων

Οι συνέπειες για τους εργαζόμενους- Κριτική στον τειλορισμό και στο φορντικό σύστημα οργάνωσης της εργασίας.

Η Αμφισβήτηση της αποτελεσματικότητας του τειλορισμού- δριμεία κριτική στο τειλορικό –φορντικό σύστημα οργάνωσης της εργασίας.

1930, οι κοινωνικοί επιστήμονες άσκησαν δριμεία κριτική:

Οι εργαζόμενοι εξάρτημα της μηχανής

Ανία, επανάληψη κινήσεων, απομόνωση, απώλεια δημιουργικών ικανοτήτων (κριτική σκέψη, φαντασία, συνθετική ικανότητα), η εργασία μονότονη- Αλλοτρίωση.

Ε. Μάγιο – θεωρητικό μοντέλο «των ανθρώπινων σχέσεων».

Τα πειράματα έδειξαν ότι η παραγωγικότητα αυξάνεται όταν:

- Βελτιώνονται οι συνθήκες εργασίας
- Οι εργαζόμενοι έχουν την αίσθηση ότι ανήκουν σε μια ομάδα
- Υπάρχουν καλές σχέσεις μεταξύ των μελών της ομάδας.
- Οι εργαζόμενοι αισθάνονται ότι η γνώμη και τα συναισθήματα των εργαζομένων έχουν αξία για την επιχείρηση

Η αμφισβήτηση (στις επιχειρήσεις, από τους εργαζόμενους)

Δεκαετία '60 στις Η.Π.Α., Ευρώπη :αναδιοργάνωση της εργασίας , **Volvo**- εξατομίκευση της εργασίας, **Volkswagen**-ημιαυτόνομες ομάδες εργατών, **Ιταλία-Fiat**-τμηματικά συμβούλια εργαζομένων, **Γαλλία- Citroen**, απεργίες

Αποτελέσματα της αμφισβήτησης: Βελτίωση των συνθηκών εργασίας, ανάπτυξη της κοινωνικότητας των εργαζομένων στην εργασία.

«Μοντέρνοι καιροί» Η ταινία του Τσάρλι τσάπλιν

<https://ifestos.edu.gr/2020/11/18/%ce%bf-%cf%84%cf%83%ce%ac%cf%81%ce%bb%ce%b9-%cf%84%cf%83%ce%ac%cf%80%ce%bb%ce%b9%ce%bd-%cf%83%cf%84%ce%b7%ce%bd-%ce%b5%ce%bc%ce%b2%ce%bb%ce%b7%ce%bc%ce%b1%cf%84%ce%b9%ce%ba%ce%ae-%cf%83%ce%ba%ce%b7/>

[Modern Times 1936 \(Charlie Chaplin\) Full Movie 1080p - YouTube](#)

6.1.2. Νέες μορφές απασχόλησης

Αλλαγές στον χώρο της εργασίας με την εισαγωγή νέων τεχνολογιών:

Ποιοι παράγοντες ευνοούν την ανάπτυξη νέων μορφών απασχόλησης;

Διευρύνθηκε ο κύκλος των εργασιακών δραστηριοτήτων

Άλλαξαν:

- η δομή της εργασίας, η ιεραρχία των υπαλλήλων (προϊστάμενος μπορεί να γίνει αυτός που χειρίζεται επαρκώς τις πληροφορίες),
- η εργασιακή κουλτούρα, διαμορφώνονται αυτόνομες και ημιαυτόνομες ομάδες εργαζομένων.
- τα προσόντα που πρέπει να έχει κάποιος (απαραίτητες γενικότερες γνώσεις και δεξιότητες),
- η οργάνωση της εργασίας (παρελθόν το μοντέλο των Τέιλορ και Φορντ), οι εργασιακές σχέσεις.

Ποιες νέες, ευέλικτες μορφές απασχόλησης έχουν δημιουργηθεί;

- Μερική απασχόληση
- Εργασία με βάρδιες, στη βάση κυλιόμενου ωραρίου
- Εργασία τις αργίες
- Εργασία από απόσταση
- Εργασία με σύστημα φασόν

«Γκρίζες» μορφές εργασίας: δεν παρέχουν στους εργαζόμενους τα εργασιακά δικαιώματα, ασφάλιση. Η εργασία με σύστημα φασόν, εργασία εκτός των εγκαταστάσεων του εργοδότη, ο δανεισμός των εργαζομένων. Η εργατική δύναμη απροσδιόριστη, ασαφής: Πόσο δουλεύει ο εργαζόμενος, Πώς πληρώνεται, με το ωράριο, το «κομμάτι»; Πώς προσδιορίζεται το «κομμάτι»;

Τηλεργασία: η παροχή εργασίας μέσω του διαδικτύου.

Μορφές

1. Ανεξάρτητοι εργαζόμενοι ή ελεύθεροι επαγγελματίες που δε διαχωρίζουν το χώρο εργασίας από το χώρο του σπιτιού τους.
2. Η επιχείρηση ένα τεράστιο καλά δομημένο δίκτυο πληροφόρησης. Οι εργαζόμενοι συνεργάζονται μέσω τράπεζας δεδομένων.
3. Η τηλεργασία υπηρεσία της κεντρικής επιχείρησης-τομέας των πωλήσεων- δεν απαιτούνται έξοδα ενοικίου.

Ερωτήσεις σύντομης απάντησης και ανάπτυξης

1. Ποιές αντιλήψεις σχετικά με το περιεχόμενο της εργασίας διαμορφώνονται στις κοινωνίες με δουλοκτητικό τρόπο παραγωγής;
2. Ποιες αντιλήψεις για την εργασία διαμορφώνονται τον Μεσαίωνα και με τη σταδιακή αποδιάρθρωση του φεουδαρχικού συστήματος ως τον 19^ο αιώνα;
3. Πώς διαμορφώνεται η εργασία με την βιομηχανική επανάσταση;
4. Πώς επηρέασε ο προτεσταντισμός και η θρησκευτική μεταρρύθμιση του Λούθηρου τις αντιλήψεις για την εργασία; (σελ.110, σελ.61)
5. Ποιοι είναι οι σύγχρονοι χώροι εργασίας στη σύγχρονη μεταβιομηχανική κοινωνία και ποιες αντιλήψεις διαμορφώνονται για την εργασία;
6. Τι είναι ο κοινωνικός καταμερισμός εργασίας και ποια η σημασία του στις σύγχρονες κοινωνίες;
7. Ποιά είναι η σημασία του κοινωνικού καταμερισμού εργασίας σύμφωνα με τον Ντυρκέμ;
8. Ποιά η σημασία του κοινωνικού καταμερισμού εργασίας σύμφωνα με τον Μαρξ;
9. Ποιους τρόπους οργάνωσης της εργασίας προτείνουν ο Τέιλορ και ο Φόρντ και τι αποτελέσματα επέφεραν στην παραγωγική διαδικασία και τους εργαζόμενους.
10. Τι έδειξαν τα πειράματα του Μάγιο στον εργασιακό χώρο; (Ποια κριτική ασκήθηκε στο τείλορικό και φορντικό σύστημα οργάνωσης της εργασίας;)
11. Πώς εκφράστηκε η αμφισβήτηση από τους εργαζόμενους των επιχειρήσεων στο τείλορικό και φορντικό σύστημα οργάνωσης της εργασίας και τι αποτελέσματα είχε η αμφισβήτηση;
12. Ποιες αλλαγές επέφερε η εισαγωγή νέων τεχνολογιών στην οργανωτική δομή της εργασίας;
13. Ποιες νέες μορφές απασχόλησης ονομάστηκαν ευέλικτες, ποιες «γκρίζες» και γιατί;
14. Τι είναι η τηλεργασία και ποιες μορφές μπορεί να έχει η τηλεργασία;

Συνθετικές και συνδυαστικές ερωτήσεις

1. Να συγκρίνετε τις αντιλήψεις που υπήρχαν για την εργασία στην Αρχαία Αθήνα, τη Ρώμη και το Μεσαίωνα. Να εντάξετε τις αντιλήψεις αυτές σε συγκεκριμένα κοινωνικά πλαίσια (τρόπους παραγωγής).
2. Τι σημαίνει ο όρος βιομηχανική επανάσταση; Ποιες αντιλήψεις και συνθήκες εργασίας διαμορφώνονται την εποχή της βιομηχανικής επανάστασης;
3. Πώς διαμορφώνεται η εργασία σύμφωνα με το τείλορικό πρότυπο και πώς αντέδρασαν οι κοινωνικοί επιστήμονες στην εφαρμογή του τείλορισμού στην παραγωγική διαδικασία;
4. Να συγκρίνετε το φορντικό και το τείλορικό σύστημα οργάνωσης της εργασίας. Πού συγκλίνουν και πού διαφοροποιούνται;
5. Ποιες αλλαγές επέφερε η εισαγωγή των νέων τεχνολογιών στην οργανωτική δομή της εργασίας, στην επαγγελματική εξέλιξη των εργαζομένων και στην εκπαιδευτική διαδικασία;

Ερωτήσεις Σωστού- Λάθους

1. Το περιεχόμενο της εργασίας αλλάζει ανάλογα με τους τρόπους παραγωγής.
2. Ο χειρωνακτικός καταξιώνεται στην Αρχαία Αθήνα.
3. Στην αρχαία Ρώμη τα επαγγέλματα των τεχνιτών απαξιώνονται γιατί δεν συνεισφέρουν στην πνευματική καλλιέργεια του ανθρώπου.
4. Το Μεσαίωνα τα μοναστικά τάγματα αποτέλεσαν κέντρα συστηματικής και πειθαρχημένης εργασίας των μοναχών.
5. Κατά τον 18^ο αιώνα η πλειονότητα του πληθυσμού στη Δυτική Ευρώπη εργάζονταν χειρωνακτικά.
6. Η μισθωτή εργασία είναι χαρακτηριστικό του Φεουδαρχικού τρόπου παραγωγής.
7. Μετά την αποδιάρθρωση των φεουδαρχικών δομών στην Δυτική Ευρώπη η εργασία αποκτά το περιεχόμενο μιας δημιουργικής δραστηριότητας.

8. Ο Μ. Βέμπερ κατέδειξε ότι ο προτεσταντισμός συνέβαλε στην αφοσίωση του ατόμου στην εργασία.
9. Η βιομηχανική επανάσταση θέτει και το ζήτημα των δικαιωμάτων του παιδιού.
10. Τον 19^ο αιώνα στη Δυτική Ευρώπη η εργασία γίνεται πηγή πλουτισμού της εργατικής τάξης.
11. Στην βιομηχανική κοινωνία οι εργάτες δημιουργούν υπεραξία.
12. Στη σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα η εργασία αποτελεί μόνο προϋπόθεση επιβίωσης.
13. Το τεϊλορικό και φορντικό σύστημα οργάνωσης της εργασίας ενίσχυε την κοινωνικότητα των εργαζομένων.
14. Τα σύστημα της σειράς συναρμολόγησης του Φορντ οδηγούσε σε μηχανοποιημένη εργασία, χωρίς μετακίνηση των εργαζόμενων στο χώρο εργασίας.
15. Τα πειράματα του Μάγιο σε ομάδες εργαζομένων έδειξαν ότι η παραγωγικότητα αυξάνεται με την εντατικοποίηση της εργασίας των εργατών.
16. Οι έρευνες του Μάγιο σηματοδότησαν την απαρχή του θεωρητικού μοντέλου των «ανθρώπινων σχέσεων» στο εργασιακό περιβάλλον.
17. Οι κοινωνικοί επιστήμονες της δεκαετίας του 1930 υποστήριξαν ότι ο τεϊλορισμός οδηγεί τους εργαζόμενους σε αλλοτρίωση.
18. Οι καλές σχέσεις μεταξύ των εργαζομένων αποτελούν παράγοντα που βελτιώνει την παραγωγικότητα, σύμφωνα με τον Μάγιο.
19. Οι εφαρμογή του τεϊλορικού μοντέλου οργάνωσης της εργασίας επέτρεψε τη μαζική ενσωμάτωση στο εργατικό δυναμικό μη καταρτισμένων και αναλφάβητων μεταναστών
20. Οι γενικότερες γνώσεις και δεξιότητες, στην εποχή μας, διευκολύνουν την εύρεση εργασίας.
21. Η τηλεργασία αποτελεί μια ευέλικτη μορφή εργασίας.
22. Στην εργασία με σύστημα «φασόν» προσδιορίζεται με σαφήνεια το ωράριο εργασίας για το οποίο πληρώνεται ο εργαζόμενος.
23. Η υψηλή θέση στην ιεραρχία των υπαλλήλων στους σύγχρονους χώρους εργασίας καθορίζεται από την εξειδικευμένη και σφαιρική γνώση του αντικειμένου εργασίας.
24. Οι νέες τεχνολογίες αναδιάρθρωσαν τη διαδικασία παραγωγής και τις εργασιακές σχέσεις.
25. Οι «γκρίζες» μορφές εργασίας δεν παρέχουν στους εργαζόμενους τα εργασιακά δικαιώματα.
26. Η εισαγωγή των νέων τεχνολογιών στους χώρους της δουλειάς συρρίκνωσε τον κύκλο των εργασιακών δραστηριοτήτων.
27. Στην περίπτωση της τηλεργασίας οι εργαζόμενοι ενδέχεται να συνεργάζονται μέσω τράπεζας δεδομένων.